

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та
реставрації творів мистецтва

Кваліфікаційна робота
бакалавра

з теми: **«ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ НЕСПІВРОЗМІРНОСТІ
ЗОБРАЖЕННЯ ФОРМАТУ ЖИВОПИСНОГО ТВОРУ НА ПРИКЛАДІ
КАРТИНИ ДМИТРА ЖУДІНА «ПОРТРЕТ МОЛОДОГО ЧОЛОВІКА»**

Студентки 4 курсу РТМ1-В20 групи,
спеціальність 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація, освітня програма
«Реставрація творів мистецтва»
Голованової Анастасії Дмитрівни

Керівник:
Підгурний Іван Станіславович,
кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри ОДПМ та РТМ

Рецензент: **Кліщ Оксана Андріївна,**
кандидат архітектури

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ I. ПРОБЛЕМИ НЕСПІВРОЗМІРНОСТІ В ЖИВОПИСІ	6
1.1 Випадки неспіврозмірності полотен у мистецтві.	6
1.2 Виявлення та вирішення проблем з композиційним рішенням.	14
1.3 Аналіз неспіврозмірності на основі портретних зображень	19
Розділ II. МИСТЕЦЬКИЙ ШЛЯХ ДМИТРА ЖУДІНА ТА ЙОГО ТВОРЧІСТЬ 32	
2.1 Становлення Дмитра Жудіна як живописця та його внесок у мистецтво	32
2.2 Методика аналізу портретного жанру	35
2.3 Художнє дослідження картини «Портрет молодого чоловіка» Дмитра Жудіна.....	45
Висновки.....	52
Список використаних джерел та літератури.....	57

Вступ

Актуальність теми. Питання неспіврозмірності формату та зображення в живописі важливе не тільки для окремих митців, але й для розуміння процесів та тенденцій у галузі сучасної культури загалом. Адже зображення неспіврозмірних об'єктів часто є цілком свідомим та виваженим кроком за для підсилення драматичного ефекту твору або ж з ціллю акцентування уваги на певній ідеї чи задумі автора.

Зі зростанням інтересу до технологічних та культурних інновацій, а також розвитком нових технік та матеріалів у мистецтві, проблема невідповідності стає надзвичайно актуальною. Вона підкреслює важливість пошуку нових шляхів вирішення художніх завдань у контексті сучасного світу. Ми прагнемо розглянути технічні та емоційні аспекти цього процесу, визначити особливості використання матеріалів та технік, а також розглянути вплив цих рішень на естетичний вигляд картини.

Мета дослідження. Ця наукова робота націлена на систематичний аналіз творчості видатного українського художника Дмитра Жудіна, зокрема, зосереджуючись на його манері застосування неспіврозмірності портретів людей до формату полотен. Основна мета полягає не лише в ретроспективному освітленні художнього процесу, але й в розкритті впливу вибору формату та пропорцій у творах митця на сучасну художню теорію та практику.

Відповідно до мети були поставлені наступні **завдання**:

- Опрацювати літературні і натурні джерела на предмет неспіврозмірності в живописі;
- Виявити проблеми неспіврозмірності зображення до формату живописного полотна;
- Дослідити та проаналізувати співвідношення масштабу зображення до формату та визначити технічні прийоми вирішення проблеми їх невідповідності;

- Розглянути шлях становлення Дмитра Жудіна як митця та впливи на його художню манеру;
- Вибудувати методику аналізу картини «Портрет молодого чоловіка» Дмитра Жудіна на предмет неспіврозмірності;
- Оцінити ефективність використаних художником прийомів масштабності за для досягнення емоційного ефекту полотна;

Об'єктом дослідження є творчість Дмитра Жудіна, зокрема, його картина «Портрет молодого чоловіка».

Предметом дослідження є специфіка композиційної побудови живописних полотен портретного жанру та виявлення головних проблем компонування зображення відповідно до формату.

Методи дослідження. Емпіричний – експеримент, спостереження, опис. Узагальнений – аналіз, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, класифікація. Специфічний – фізико-хімічне дослідження живописного полотна.

Практичне Значення Результатів. Значення отриманих результатів дослідження зосереджено на висвітленні важливості вирішення проблеми неспіврозмірності у живописному мистецтві, на конкретному прикладі картини Дмитра Жудіна «Портрет молодого чоловіка».

Аналіз художніх прийомів, що використовуються для вирішення проблеми невідповідності, допомагає художникам розширити свої технічні знання та вміння, що відбивається у покращенні якості їхніх творів.

Вивчення творчого процесу митців через призму вирішення проблеми неспіврозмірності допомагає розкрити особливості художнього мислення та сприяє більш глибокому розкритті сутності мистецтва.

Розуміння методів вирішення невідповідності дозволяє художникам створювати більш гармонійні та естетично приємні твори мистецтва, що може збільшити їхню цінність в очах глядачів. Результати дослідження відображаються на розвитку теорії мистецтва та методології

мистецтвознавчих досліджень, сприяючи більш глибокому розумінню художньої еволюції та впливу художніх прийомів на мистецтво в цілому.

Отже, розглянуте дослідження неспіврозмірності зображення в картині Дмитра Жудіна сприяє як практичному розвитку самого мистецтва, так і його теоретичному осмисленню в контексті художнього розвитку.

Отримані результати можуть мати практичне значення для художників, митців та теоретиків мистецтва. Розуміння того, як вирішення проблем неспіврозмірності може впливати на сприйняття художніх творів, може слугувати важливим путівником для новацій художньому мистецтві. Крім того, результати дослідження можуть бути використані для навчання та освіти у галузі мистецтва, сприяючи розвитку нових підходів до навчання композиції та вирішення художніх завдань.

Структура роботи складається з вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 61 сторінка друкованого тексту.

Розділ І.

ПРОБЛЕМИ НЕСПІВРОЗМІРНОСТІ В ЖИВОПИСІ

1.1 Випадки неспіврозмірності у мистецтві.

Живопис – це безмежний світ творчості та виразності, який вабить своєю красою та можливістю виразити найглибші почуття та ідеї художника. У цьому чутливому мистецькому вимірі однієї з найдавніших форм виразності людства, виникають різноманітні технічні та естетичні виклики. Однією з таких проблем, яка визначає характер та враження від твору мистецтва, є неспіврозмірність

Проблеми невідповідності полотна до зображення в живописі не лише розглядаються як технічні труднощі, але як і ключовий аспект творчого процесу, який відкриває нові можливості для художнього вираження. Ця тема стає передумовою для вивчення відмінностей у розмірах та пропорціях об'єктів, що можуть відігравати важливу роль у сприйнятті та інтерпретації твору.

Неспіврозмірність у живописі може виявлятися у різних аспектах, починаючи від пропорцій фігур та об'єктів до відтворення простору та перспективи. Вона визначається вибором художника конкретного підходу до розміщення елементів на полотні та їхньої взаємодії.

В античні часи невідповідність зображення до формату розглядалася як відхід від ідеалізованих форм, зокрема в творчості художників, які ставили за мету зобразити природу більш реалістично. У романтичному періоді художники, навпаки, використовували неспіврозмірність живописного твору до полотна, як спосіб підкреслити емоційний стан та експресивність [11].

З епохи Відродження, коли художники докладали найбільших зусиль для досягнення гармонії та пропорцій у своїх творах, до сучасності, коли невідповідність може стати засобом вираження хаосу та експресії, це поняття пройшло складний еволюційний шлях [18].

Технічні відтінки невідповідності можуть включати в себе вирішення проблем перспективи, динаміки композиції та взаємодії кольорів. Художники постійно стикаються з вибором, чи слід дотримуватися стандартних пропорцій, чи використовувати неспіврозмірність як інструмент експресії та стилізації [40].

Естетичний вимір невідповідності привертає увагу до того, як художники використовують цей елемент для вираження свого унікального бачення світу. За допомогою не співвідносного зображення до полотна художники можуть поглиблювати або спотворювати реальність, роблячи свої твори особливими та неповторними.

В мистецтві неспіврозмірність є яскравим і водночас складним явищем, що викликає зацікавленість як серед естетів, так і серед науковців. Вона стала не тільки формою самовираження для художників, але й об'єктом глибокого аналізу в рамках мистецтвознавства [16].

В історії мистецтва новизна завжди вражала своєю різноманітністю та експериментами, серед яких важливе місце займає використання неспіврозмірностей. Від кубістичних розвідок до сюрреалістичних образів, художники використовували цей прийом для вираження емоцій, сюрреалістичних концепцій та новаторських ідей. Зокрема, в історії живопису існують численні приклади художників, які використовували неспіврозмірність для вираження своєї індивідуальності. Наприклад, творчість Пабло Пікассо, де невідповідність стала ключовим елементом стилістики, чи роботи Сальвадора Далі, де фантастичні образи перетворюють звичайність простору [26].

Неспіврозмірність викликає особливі емоційні та естетичні враження у глядачів. Дослідження впливу невідповідності на сприйняття образів та емоційний відгук стає необхідним етапом аналізу. Розгляд реакцій глядачів на твори з вираженою невідповідністю живописного формату дозволяє зрозуміти, як саме цей елемент взаємодіє з психологією глядача.

Приклади неспіврозмірності формату живописного твору до полотна можна знайти в роботах експресіоністів, де невідповідності допомагають підкреслити емоційні аспекти та враження. Едвард Мунк у «Крику» використовує неспіврозмірність, щоб змалювати напруженість та тривогу, створюючи образ, який вражає глядача на рівні почуттів. Цей художній прийом дозволяє виразно передавати внутрішні конфлікти, тривогу та інтенсивні емоції [21].

Художники експресіонізму відмовлялися від реалістичних пропорцій, часто деформуючи фігури та об'єкти, щоб створити враження напруження та драматизму. На полотнах можна помітити розтягнуті, скручені форми та агресивні контрасти кольорів, які викликають напругу.

Експресіоністичне використання неспіврозмірностей також можна побачити в творчості групи художників «Міст» («Die Brücke»), до якої входили Еріх Хеккель, Еміль Нольде та інші. Вони використовували різні експерименти з формами та кольорами, щоб виразити напруження та нестабільність в їхніх творах [17].

Кубізм, експериментальний напрям у мистецтві, також нерідко використовує неспіврозмірності для створення нового сприйняття простору та форми. Пабло Пікассо та Жорж Брак розбивали та пересували об'єкти на полотні, використовуючи геометричні форми для створення абстрактних композицій. У кубізмі, неспіврозмірність є ключовим елементом, оскільки художники активно розривають традиційні форми та переосмислюють пропорції, створюючи абстрактні та геометричні композиції. Кубізм, який розвивався у період від 1907 до 1920 років, виник в опозиції до традиційного способу зображення простору та форми [19].

Художники кубізму, такі як Пабло Пікассо та Жорж Брак, подрібнювали об'єкти та фігури на геометричні форми, такі як куби, піраміди та циліндри, і потім пересували їхні частини, створюючи новий спосіб сприйняття. Цей метод називається «аналітичним кубізмом» [19].

Проте, є й інший аспект кубізму, відомий як «синтетичний кубізм». В цьому напрямі художники використовували елементи неспіврозмірності для об'єднання різних перспектив та планів у єдиній композиції. Вони комбінували фрагменти об'єктів та обличчя в такий спосіб, що створювали враження одночасного спостереження з різних кутів та часових моментів [23].

В епоху кубізму та сюрреалізму невідповідності використовувалися як спосіб вираження дисгармонії та руйнування внаслідок соціальних та політичних змін. Прикладом використання неспіврозмірності є картини Пабло Пікассо, зокрема його серія «Авіньйонські дівчата» (Les Femmes d'Alger (O. J. R. 1911)). У цих роботах обличчя жінок розкладено на геометричні форми, а елементи тіла зображено в аналітичний спосіб, використовуючи різні плани [19].

У іншій картині Пабло Пікассо «Герніка», яка стала символом страху та страждання під час фашистських бомбардувань Іспанії під час Іспанської громадянської війни, неспіврозмірності використовуються для підсилення драматичного ефекту. Наприклад, фігури людей та тварин перекручені та деформовані, що викликає відчуття хаосу та трагедії. В картині «Арлекін» Пікассо використовує неспіврозмірності, щоб підкреслити соціальну нерівність та характер комедійного персонажа. Голова зображена з надмірно великими рисами, що викликає сміх або жаль в глядачів, тоді як тіло зменшене або є недосконалим, щоб підкреслити низьке соціальне положення персонажа [22].

У картинах Стенлі Спенсера, найбільше розкрито потенціал та неординарне використання неспіврозмірності полотна до зображення. Стенлі Спенсер використовував невідповідність формату до зображення у своїй творчості для створення містичних та сюрреалістичних образів, а також для підкреслення духовної суті своїх творів [38].

У картині «Воскресіння, Кукем» (1927), Спенсер зобразив місто Кукем, де він народився і виріс. Однак замість звичайного краєвиду він

представив сцену воскресіння, де душі піднімаються з могил. Це тематично пов'язано зі словами Ісуса з Євангелія: «Бо година настала, щоб усі, що в могилах, почули голос Сина Божого, і щоб вони воскресли». Неспіврозмірними в картині постають величезність душ, що воскресли, порівняно з будинками та іншими об'єктами, робить їх видатними та визначає цю сцену як містичну та надприродну [46].

Картина «Сміттяр» (1934) показує нам нічне місто, де на першому плані знаходиться величезний сміттє збирач, який збирає сміття. Ця сцена може вражати своєю сюрреалістичною атмосферою та абсурдністю.

Неспіврозмірністю в цій картині постає сміттє збирач порівняно з навколишніми будинками та автомобілями створює враження нереальності та сюрреалізму, підкреслюючи його незвичайність та важливість у цьому місті [47].

«Автопортрет з Патріцією Пріс» (1936). У цій картині Спенсер зобразив себе та свою музу, Патріцію Пріс. Ця робота відображає складність їх відносин, або навіть внутрішній конфлікт художника.

Неспіврозмірність образу Патріції порівняно з образом самого Спенсера може вказувати на її вплив на нього або навіть на його почуття непевності або підпорядкування.

«Підйом лебедів у Кукемі» (1915). Ця картина зображує традиційне свято на річці Темза в місті Кукем. Це свято було важливим елементом місцевої культури та стало об'єктом інтересу для Спенсера. Неспіврозмірність зображення лебедів та човна, що поруч, порівняно зі звичайними людьми, які їх ведуть, підкреслює важливість та сакральний характер цього свята, а також надає сцені містики та величі [33].

«Блаженність кохання: Щасливі ті, чії серця спрямовані на паломництво» (1954-1955). Серія картин відображає різноманітні сцени та символи, пов'язані з духовним паломництвом та любов'ю. Це була одна з останніх робіт Спенсера перед його смертю. У цій серії картин Спенсер використовував неспіврозмірність для створення містики та підкреслення

духовної значущості теми. Величезність деяких персонажів або символів може вражати та захоплювати глядача, створюючи відчуття чогось величного та надприродного [38].

Художник Фернанд Леже використовував неспіврозмірності для вираження соціальних ідеї. У його творі «Три жінки», жіночі фігури мають перевеликі руки, що може символізувати їхню силу та важливість в суспільстві [49].

Таким чином, в кубізмі неспіврозмірність виступає як засіб переосмислення простору, форми та сприйняття, дозволяючи художникам висловлювати ідеї та образи у новий та відмінний спосіб.

У дадаїзмі, як напрямі, що підкреслює абсурд та відмову від традицій, неспіврозмірність може виявлятися у вигляді випадкового або безглузлого поєднання об'єктів. Наприклад, колажі та асамбляжі дадаїстів можуть містити несподівані поєднання образів та предметів, що створює враження хаосу та невпорядкованості [36].

Однією з ключових течій для вираження неспіврозмірностей є сюрреалізм. Художники, такі як Рене Магрітт, Поль Дельво, Сальвадор Далі, створювали картини, в яких об'єкти мали незвичайні розміри, що вигадували хаотичний, але захоплюючий світ фантазії [42].

В сюрреалізмі, неспіврозмірність використовується для того, щоб створювати непередбачувані, сюрреалістичні та ірраціональні образи. Художники цих напрямів відмовляються від логіки та реалістичних пропорцій, прагнучи виражати внутрішній світ фантазії, сновидінь та підсвідомості.

Сюрреалістичний художник Сальвадор Далі, часто використовував неспіврозмірність для створення мрійливих, нереальних сцен. У його картині «Постійність пам'яті» («The Persistence of Memory»), наприклад, годинники повільно плавляться і розтікаються, немов від спеки. Пропорції годинників неспіврозмірні, але це надає картині відчуття нереальності та химерності [26].

Художник Рене Магрітт (René Magritte) часто використовував неспіврозмірності для створення нереальних сцен у своїх картинах. Наприклад, у його творі «Син Людський» («The Son of Man»), обличчя чоловіка частково приховане великим яблуком, створюючи загадковий ефект [15].

У цих напрямках неспіврозмірність служить інструментом для вираження та передачі безлічі емоцій, фантазій та абсурдних концепцій, роблячи мистецтво цікавим інструментом для вираження складних ідей та почуттів.

У творчості українських художників простежується застосування неспіврозмірності. Наприклад у картині Тараса Шевченка «Голова матері».

Картина має овальну форму, що підкреслює зосередженість на обличчі персонажа. Центральне розташування голови матері вказує на її важливість як емоційного і духовного центру зображення. Овал надає композиції м'якості та допомагає сконцентрувати увагу глядача на виразі обличчя.

Якщо розглядати питання масштабу, важливо відзначити, що даний портрет виконано у відносно великому масштабі порівняно з фоном. Це робить обличчя матері ще більш виразним і акцентованим. Великий розмір голови в порівнянні з полем полотна підкреслює її емоційний стан, що є основною темою роботи. Можна сказати, що Тарас Шевченко використовує масштаб як засіб виразності, щоб максимально донести до глядача почуття свого персонажа [4].

У картині Катерини Білокур «Берізка» картина вражає своїм детальним опрацюванням кожної квітки та листка. Усі елементи ретельно промальовані, що підкреслює багатство та красу природи. Масштаб зображених квітів щодо розміру полотна підкреслює їх важливість та красу, яку художниця хотіла донести до глядача. У той же час, великий стовбур берізки створює вертикальну композицію, що надає картині відчуття висоти і масштабу природного середовища.

Якщо розглядати питання масштабу, варто зазначити, що великі, яскраві квіти домінують над композицією, заповнюючи майже всю площу полотна. Це підкреслює увагу художниці до деталей і її захоплення красою природи. Масштаб квітів здається дещо перебільшеним, порівняно з реальними розмірами квітів і дерев, що дозволяє глядачеві краще відчутти і оцінити кожен деталь. Такий підхід створює відчуття казковості та ідеалізованої природи [2].

Цікаве використання неспіврозмірності можна побачити у картині Айвазовського «Вид Тифлісу». Художник використовує різні масштаби, щоб передати відчуття величезного простору. Люди і будівлі на передньому плані великі і детально промальовані, тоді як будівлі в центрі міста і гори на задньому плані поступово зменшуються, створюючи ефект віддаленості і просторової глибини. Іван Айвазовський майстерно використовує різні масштаби і співвідношення, щоб створити багатопланову композицію, яка передає велич міста Тифліс і його гармонію з природним оточенням. Великий розмір людей і будівель на передньому плані в поєднанні з поступовим зменшенням масштабів до горизонту дозволяє глядачеві відчутти простір і глибину зображення [13].

Картина Василя Касіяна «Дерево. Рим, вілла Абамелека», у цій картині особливу увагу заслуговує співвідношення дерева до розміру формату полотна. Автор вміло використовує великий формат полотна для підкреслення величезного масштабу дерева та акцентує увагу на стовбурі та дозволяє глядачеві детальніше роздивитися текстуру кори і гілок дерева, відчутти його масивність і неповторність [12].

Сучасні митці також активно використовують неспіврозмірність як інструмент самовираження. Наприклад, творчість Бенксі, де невідповідність використовується для створення графічних та емоційних акцентів [14].

У роботах Яйї Кусами невідповідність зображення стає засобом створення абстрактних та казкових світів [29].

Ці приклади вказують на різноманітність та творчий підхід художників до використання неспіврозмірностей формату живописного твору до полотна в мистецтві для досягнення різних художніх ефектів.

Неспіврозмірність полотен є важливим інструментом у арсеналі художника, який дозволяє створювати унікальні візуальні та емоційні ефекти. Відхилення від традиційних форматів може підкреслювати певні аспекти композиції, викликати специфічні емоційні реакції у глядача і передавати концептуальні ідеї. Таким чином, нестандартні розміри полотен є важливим аспектом художнього експерименту і самовираження, що дозволяє створювати нові, несподівані і захоплюючі художні твори.

1.2 Виявлення проблем з композиційним рішенням

У сучасному мистецтві важливо розуміти, що не лише технічна вправність, але й вміння вирішувати композиційні проблеми є ключовим чинником для створення високоякісних та виразних творів. Композиція, як визначальний аспект художнього процесу, дозволяє художникам виражати свої ідеї та сприйняття світу через вправне використання просторових та структурних взаємозв'язків. У цьому контексті, дослідження та розвиток навичок виявлення та рішення композиційних проблем є невід'ємною частиною творчого процесу для будь-якого художника [48].

Розглянемо найпоширеніші проблеми з композиційним рішенням:

Дисбаланс та дисгармонія у композиції мають величезний вплив на сприйняття твору і можуть викликати негативні емоції у спостерігачів. Давайте розглянемо це детальніше:

Нерівномірне розташування елементів: Коли елементи зображення розташовані нерівномірно на полотні, це може створювати відчуття нерівності та невпевненості у спостерігачів. Наприклад, якщо один бік полотна має значно більше деталей або яскравіших кольорів, ніж інший, це може викликати відчуття відсутності рівноваги.

Не співвідношення розмірів: Іншим чинником, який призводить до дисбалансу, є неправильне співвідношення розмірів між різними елементами композиції. Наприклад, якщо один об'єкт на зображенні значно більший або менший за інші, це може порушити гармонію та збалансованість композиції.

Конфліктуючі кольори або форми: Деякі кольори або форми можуть конфліктувати між собою, створюючи відчуття дисгармонії. Наприклад, яскраві або насичені кольори можуть привертати увагу і виходити із загального контексту, що порушує гармонію композиції [6].

Відсутність взаємодії між елементами: Якщо елементи композиції не взаємодіють між собою, це може призводити до відчуття розпливчастості та відсутності єдності в творі. Наприклад, якщо об'єкти розташовані дуже далеко один від одного без якогось зв'язку або логічної взаємодії, це може створити відчуття дистанції та відокремленості між ними.

Рішення проблем з дисбалансом та дисгармонією включає у собі уважне аналізування композиції та вживання заходів для відновлення гармонії та збалансованості. Це може включати перегляд та перегрупування елементів, коригування розмірів та кольорів, а також створення взаємодії між різними частинами композиції.

Відсутність фокусу у композиції може призвести до втрати уваги спостерігача та зниження ефективності зображення. Головними ознаками є:

Розпливчастість та відсутність центральної ідеї: Якщо в творі відсутня чітка основна точка притягання уваги, то воно може виглядати розпливчасто та безцільно. Відсутність центральної ідеї може робити композицію безладною та нецільовою, що робить її менш привабливою для глядача [32].

Відсутність ієрархії елементів: У спробі передати багато інформації художник може не виділити основний об'єкт чи ідею, що призводить до втрати візуальної ієрархії. Без ієрархії елементи можуть конкурувати між собою за увагу, тому важко зосередитися на конкретному аспекті.

Відсутність позитивного простору: Позитивний простір - це простір, який оточує основний об'єкт або елемент і допомагає відзначити його. Якщо

цей простір відсутній або недостатній, об'єкт може "загубитися" у масі інших елементів композиції.

Надмірна деталізація: Іноді художник може додавати занадто багато деталей без явного фокусу або центральної ідеї, що призводить до перенасиченості та важкості зображення.

Неправильне використання простору та композиційних елементів: Недоліки у розташуванні та організації елементів композиції можуть призводити до втрати фокусу. Наприклад, якщо основний об'єкт розташований в далекому куті полотна або занадто малий, його легко можна пропустити [48].

Зіткнення об'єктів: Якщо об'єкти на полотні розташовані занадто близько один до одного, вони можуть зіткнутися між собою або перекривати один одного. Це може призвести до втрати чіткості та розмитті в зображенні, що ускладнює сприйняття об'єктів.

Перенасичення простору: Перенасичення простору відбувається, коли занадто багато об'єктів або деталей розташовані в обмеженому просторі. Це може призвести до відчуття переповненості та важкості зображення, а також складності розуміння його структури та композиції.

Пустота простору: Навпаки, якщо простір на полотні залишається порожнім або не використовується належним чином, це може призвести до відчуття пустоти та відсутності життя в композиції. Це може зробити зображення менш привабливим та менш цікавим.

Неправильне розташування основних елементів: Якщо основні елементи композиції розташовані недостатньо в центрі або недостатньо виділені, це може порушити баланс та гармонію в зображенні. Наприклад, якщо головний об'єкт зображення розташований занадто далеко або занадто малий, це може втратити увагу глядача [43].

Відсутність перспективи: Неправильне використання перспективи може призвести до вигляду зображення як плоского та непривабливого.

Правильне використання перспективи може створювати відчуття глибини та простору в композиції, що робить її більш привабливою.

Рішення проблем з використанням простору включає у себе уважне планування та розгляд елементів композиції, щоб досягти балансу та гармонії. Це може включати розташування об'єктів таким чином, щоб уникнути зіткнень та перенасичення, а також правильне використання перспективи для створення відчуття глибини та простору.

Неякісна композиційна динаміка може значно впливати на сприйняття твору та робити його менш вражаючим. Ось деякі аспекти, які можуть призводити до цієї проблеми та способи її вирішення:

Плоскість композиції: Якщо об'єкти на полотні розташовані у малорухомій або непривабливій композиції, то зображення може здаватися плоским та нудним. Для створення динаміки у композиції можна використовувати лінії, форми та контраст, щоб привернути увагу глядача та створити відчуття глибини та руху.

Відсутність руху та напруги: Композиція, яка не передає руху або напруги, може виглядати статичною та безжиттєвою. Додавання елементів, які вказують на рух або створюють напругу, таких як динамічні лінії, перспективні ефекти або виразні пози, може допомогти зробити композицію більш динамічною та цікавою [6].

Відсутність спонтанності та емоційності: Композиція, що не передає спонтанних емоцій або відчуттів, може виглядати механічною або невиразною. Використання елементів, які відтворюють емоційний стан або непередбачуваність, таких як живі кольори, експресивні мазки чи неочікувані композиційні рішення, може додати життєвості та енергії до твору.

Недостатнє використання простору та композиційних елементів: Недостатнє розвиток композиційних елементів, таких як лінії, форми, кольори та текстури, може призвести до втрати інтересу та зниження ефективності зображення. Використання різноманітних елементів та їх

розміщення у відповідних пропорціях може допомогти створити більш динамічну та привабливу композицію.

Відсутність балансу в композиції може відчутно впливати на сприйняття твору, роблячи його менш гармонійним та збалансованим.

Дисбаланс за кольором: якщо кольори в композиції розташовані нерівномірно або не гармонують між собою, це може викликати враження дисгармонії або невпевненості у глядача. Наприклад, яскраві або насичені кольори можуть привертати більше уваги, ніж приглушені або нейтральні, порушуючи баланс [28].

Дисбаланс за формою: Різноманітні форми та текстури також можуть створювати враження дисбалансу, якщо вони не гармоніюють між собою. Наприклад, якщо є багато складних та деталізованих форм поруч із простими та гладкими, це може створювати враження незавершеності або хаосу.

Дисбаланс за розміром та положенням: Нерівномірне розташування об'єктів за їх розміром або положенням на полотні також може порушувати баланс. Наприклад, якщо один об'єкт займає значно більше простору або розташований більш вигідно, ніж інші, це може викликати відчуття нерівності та дисбалансу.

Дисбаланс за вагою або напругою: Елементи композиції також можуть мати різну вагу або створювати відчуття напруги. Наприклад, якщо одна частина композиції здається важчою або більш напруженою, ніж інша, це може порушити баланс та гармонію.

Недоліки у пропорціях об'єктів або фігур: Якщо пропорції об'єктів або фігур не відповідні або відхиляються від реальних, це може призвести до враження деформації чи неправдоподібності. Щоб уникнути цього, художник повинен уважно спостерігати за пропорціями та враховувати реалістичний вигляд об'єктів [48].

Неправильне відтворення перспективи: Неправильне відтворення перспективи може зробити зображення плоским або спотвореним. Це може стати причиною того, що об'єкти або фігури виглядають аномально, замість

того, щоб правдоподібно вписуватися у простір. Щоб покращити це, художник повинен вивчити основи перспективи та використовувати їх для створення вірогідного просторового відображення.

У художньому творі композиція відіграє вирішальну роль у створенні загального враження від картини чи скульптури. Виявлення проблем з композиційним рішенням включає в себе ряд важливих аспектів, що впливають на сприйняття твору глядачем. Однією з найпоширеніших проблем є незбалансованість композиції, коли елементи твору розташовані таким чином, що вони не створюють гармонійного цілого. Це може призвести до відчуття дисгармонії чи непорозуміння ідеї автора.

Додатковою проблемою може бути відсутність центральної точки притягання, що змушує глядача відчувати втрату орієнтації в картині чи відчуття випадковості. Також важливим аспектом є динаміка та рух у композиції — відсутність цих елементів може зробити образ статичним та нецікавим [6].

Однак виявлення цих проблем є першим кроком до їх вирішення та покращення мистецького твору. Шляхом аналізу та розуміння композиційних рішень художник може досягти більшої глибини і виразності свого твору, забезпечуючи глядачеві насолоду від сприйняття мистецтва.

1.3 Аналіз неспіврозмірності на основі портретних зображень

При аналізі портретів, дослідники звертають увагу на різниці у розмірах та пропорціях різних частин тіла та обличчя. Наприклад, великі руки або голова можуть надавати образу могутності чи впевненості, тоді як дрібні або незвичайні пропорції можуть підкреслити певні характеристики особистості, такі як незалежність або вразливість.

У контексті живопису, аналіз неспіврозмірностей у портретних зображеннях є важливою складовою вивчення виразності та індивідуальності постаті. Художники використовують невідповідність формату живописного

твору для надання образам глибини та реалістичності, а також для передачі емоційного відтінку [1].

Один з ключових елементів, який визначає гармонійний вигляд портрета - це правильність пропорцій обличчя. Наприклад, відношення між шириною та висотою обличчя, а також розміри окремих частин, таких як розташування очей, носа та рота. Пропорції повинні бути відтворені точно, щоб обличчя виглядало реалістично та гармонійно.

Розташування очей, носа та рота. Очі, ніс та рот - це основні точки фокусу у портреті, тому їх розташування визначає виразність та характер обличчя. Наприклад, розташування очей на відповідній відстані одна від одної та на відповідній висоті важливо для створення правильного виразу та виразності погляду [9].

Кожна людина має унікальні особливості обличчя, тому важливо правильно передати їх у портреті. Наприклад, форма носа, розмір губ, форма брів та їх відстань одна від одної - усе це впливає на загальний вигляд портрета і його схожість з моделлю.

Важливо також враховувати розташування обличчя в межах формату та його відношення до композиційного центру. Правильне розміщення обличчя у рамці допомагає зберегти баланс та гармонію у портреті, а також створює цікавий ефект для спостерігача.

Останній, але не менш важливий аспект - це взаємодія обличчя з фоном. Фон може підсилити або знизити ефект портрета, тому важливо враховувати його колір, текстуру та світлові характеристики для створення гармонійного зображення [24].

Подальший аналіз включає розгляд взаємозв'язку між неспіврозмірностями та емоційним станом персонажів. Наприклад, збільшені або зменшені риси обличчя можуть передати різні емоції, такі як радість, печаль, гнів або спокій. Техніка неспіврозмірності може також використовуватися для створення враження глибшого внутрішнього світу персонажа та передачі його характеру глядачеві. Дослідження пропорцій

обличчя та тіла, розпізнавання варіацій у зв'язку з окремими частинами анатомії людини, включаючи череп, очні органи, структуру носа, ротову порожнину, кінцівки, статуру тощо [16].

Перш ніж приступити до оцінки пропорцій, важливо визначити базові параметри, які вважаються «ідеальними» або «загальноприйнятими» у відповідній культурі або стилі мистецтва. Ці параметри можуть варіюватися в залежності від епохи, культурних та історичних контекстів.

Аналіз неспіврозмірностей у живописі включає в себе оцінку пропорцій обличчя та тіла, виявлення асиметрії, вивчення стилістичних виборів митецької течії, а також аналіз емоційного виразу та психологічного контексту твору.

Розберемо ці аспекти детальніше:

Розташування основних елементів: Перший крок у аналізі полягає в визначенні відносних пропорцій між очима, носом та ротом. Це може включати вимірювання відстаней між цими елементами та їх відношення до загальної ширини обличчя. Оцінка відстаней та взаємного розташування очей, носа, рота та інших ключових частин обличчя. Наприклад, в більшості культур вважається, що відстань між очима дорівнює ширині одного ока.

Правильні або неправильні пропорції між очима, носом та ротом можуть впливати на вираз обличчя та передавати певний характер або настрій персонажа. Наприклад, широкий ніс чи великі очі можуть надавати образу деяку експресію або виразність [9].

Пропорції голови: Визначення співвідношення ширини до висоти голови, а також співвідношення різних частин голови між собою, таких як висота лоба, носа та підборіддя.

Відношення обличчя до тіла: Аналіз пропорцій між обличчям та рештою тіла, включаючи довжину шиї, розмір голови в порівнянні з рештою тіла тощо. Встановлення типових анатомічних пропорцій між різними частинами тіла та обличчя на основі антропометричних даних та художніх канонів. Порівняння розмірів та відносних відстаней між частинами тіла та

обличчя на картині з відомими стандартами пропорцій, такими як «золотий перетин» або канони гуманістичної анатомії.

Далі проводиться порівняння виявлених пропорцій зі стандартами або канонами, що можуть бути відомі в мистецтві. Відхилення від цих стандартів можуть вказувати на художні вибори або особливості індивідуального стилю художника [35].

Наступним кроком йде виявлення та дослідження асиметрії та художніх особливостей манери художника. Аналіз асиметрії в контексті техніки мистецтва допомагає розкрити, як саме художник використовує ці відмінності для досягнення своїх творчих цілей. Наприклад, митець може свідомо використовувати асиметрію для надання образу індивідуальності або виразності. Дослідження впливу асиметрії на загальний вигляд та вираз портрету включає вивчення того, як ці відмінності впливають на сприйняття та емоційний зміст твору глядачем. Наприклад, невеликі асиметрії можуть додавати образу живості та натуралізму, тоді як великі асиметрії можуть створювати враження загрози або дисгармонії.

Враховання характеристик персонажів, таких як вік, стать, етнічна приналежність тощо, допомагає зрозуміти, як асиметрія може відобразити їхню унікальність та індивідуальність. Наприклад, природна асиметрія обличчя може бути більш виразною у певних категоріях людей, що може відобразити їхню історію або життєвий досвід [24].

Аналіз також включає розгляд асиметрії в рамках конкретного мистецького періоду. Певні художні напрямки або епохи можуть мати власні канони асиметрії або специфічні художні техніки, які використовують асиметрію для досягнення певних естетичних чи емоційних ефектів.

Аналіз різниць у формі та розмірі правої та лівої половин тіла та обличчя. Це детальне дослідження асиметрії, що виявляється у відмінностях між правою та лівою половинами фігури та обличчя. Під час дослідження різниць може бути виявлена асиметрія, тобто відмінності між обома

сторонами. Це може бути важливим фактором для визначення реалізму та виразності портрету [16].

Форма та розмір обличчя: Для аналізу форми та розміру обличчя в портреті дослідники можуть вимірювати та порівнювати різні параметри, такі як довжина, ширина та пропорції правої та лівої половин обличчя. Включає в себе вивчення форми та розміру очей, носа, рота та інших ключових анатомічних деталей.

Розташування фігури людини: Фігура людини або портретна модель є головним елементом у більшості портретів. Правильне розташування цієї фігури в межах полотна дає можливість створити стійку композицію. Наприклад, централізоване розташування моделі може створити враження урочистості, в той час як розміщення збоку може надати динамічності та інтимності.

Фон і негативний простір: Фон, на якому розташована фігура, відіграє так само важливу роль у композиції. Чистий або простий фон може підкреслити фігуру, тоді як складний або деталізований фон може конкурувати з нею. Негативний фон (фон, що оточує фігуру) також важливий для створення балансу та глибини у композиції [9].

Акcesуари та елементи оточення: Інші елементи, такі як акcesуари, меблі або декоративні елементи, також можуть впливати на баланс композиції. Важливо враховувати їх розташування та відношення до головної фігури. Наприклад, акcesуари можуть бути використані для створення рамки навколо фігури або для надання контексту історії.

Використання ліній та форм: Лінії та форми у композиції можуть також допомогти в створенні балансу. Горизонтальні лінії можуть надати спокій і стабільність, тоді як вертикальні лінії можуть підкреслити силу або велич фігури. Використання геометричних форм також може впливати на загальний вигляд композиції [9].

Перше, на що варто звернути увагу, - це джерело світла. Воно може бути природнім (сонце, вікна) або штучним (лампи, спалахи). Важливо

обрати таке джерело, яке найкраще відтворить потрібний настрій та атмосферу для портрету.

Напрямок світла може дуже суттєво вплинути на вигляд обличчя та його форму. Наприклад, світло, що приходить збоку, може створювати глибокі тіні, які підкреслять рельєфність обличчя, в той час як світло, що приходить зверху, може створювати м'які тіні та рівномірно освітлювати обличчя.

Тіні відіграють важливу роль у створенні глибини та об'єму в портреті. Правильне розміщення тіней допомагає підкреслити форму обличчя та його деталі, такі як рельєф носа, губ, щік та інших частин.

Контраст між світлом та тінями може створити динаміку та виразність у портреті. Використання сильних тіней та яскравого світла може підкреслити виразність обличчя та його драматичний характер.

Важливо також враховувати м'якість світла. М'яке світло, яке розсіюється або відбивається від поверхонь, створює більш плавні тіні та рівномірно освітлює обличчя, в той час як жорстке світло може створювати гострі тіні та більший контраст [39].

Застосування візуального центру композиції.

Візуальний центр - це точка або область, яка є центром уваги на зображенні. Це може бути обличчя моделі, особливий деталь або емоційний вираз. Важливо розмістити цей елемент так, щоб він відразу привертав увагу та ставав центром уваги глядача [1].

Лінії перегляду - це напрямки, по яких пересувається погляд глядача при розгляді зображення. Вони можуть бути створені різними елементами портрету, такими як лінії обличчя, одягу, або навіть погляд фігури. Важливо розмістити ці лінії так, щоб вони направляли погляд глядача на візуальний центр та найважливіші елементи зображення.

Розташування візуального центру та ліній перегляду може впливати на емоційну реакцію глядача на зображення. Наприклад, візуальний центр, розташований у верхній частині зображення, може створювати враження

легкості та простору, тоді як центр, розташований у нижній частині, може створювати враження стабільності та міцності [35].

Для досягнення бажаного ефекту можна використовувати різні композиційні прийоми, такі як рамки, діагональні лінії або контрастні кольори. Вони допомагають підкреслити візуальний центр та створити цікаві напрямки перегляду.

Пропорції обличчя та тіла: Вирішальним аспектом при виборі ракурсу є відтворення пропорцій обличчя та тіла. Живописець має урахувати реалістичні пропорції, щоб обличчя виглядало правдоподібно та гармонійно. Наприклад, для обличчя з овальною формою може підійти ракурс з фронтальної сторони, тоді як для більш широкого обличчя може бути краще вибрати ракурс під кутом [24].

Виразність особливостей: Правильний ракурс допомагає виділити особливості та характер моделі. Живописець може вибрати такий ракурс, який найкращим чином підкреслить унікальні риси обличчя, такі як форма носа, очі, губи, а також вираз погляду та виразність рухів.

Врахування атмосфери та емоцій: Ракурс може визначати настрій та емоційний тон портрету. Наприклад, прямий ракурс з обличчям, що дивиться прямо на глядача, може створювати враження безпосереднього контакту та виразності, тоді як бічний ракурс може передавати динамічність або містичність.

Глибина та простір: Вибір ракурсу може впливати на відчуття глибини та простору у портреті. Наприклад, ракурс зблизу може створити враження наближення та інтимності, тоді як ракурс здалеку може передати відчуття відстані та величі [9].

Форма та розмір тіла: вивчення форми та розміру тіла також може бути проведений шляхом порівняння правої та лівої половин. Це може включати вимірювання довжини та ширини плечей, торсу, стегон та інших частин тіла.

Виявлення способів використання асиметрії для створення емоційного виразу та вираження індивідуальності фігур:

Вираз обличчя: Асиметрія в обличчі може бути використана для передачі певних емоцій чи станів персонажа. Наприклад, нахмурений брів може вказувати на серйозність або злість, тоді як піднятий кут губ може передавати радість чи довіру.

Поза та жест: Асиметричні пози та жести можуть бути використані для підсилення враження динаміки чи емоційної напруженості в зображенні. Наприклад, нерівномірний рух рук або ніг може надати образу живості та енергії [39].

Індивідуальність портрету: Асиметрія також може бути використана для підкреслення індивідуальності персонажа. Унікальні асиметричні риси або деталі можуть додати глибини та характеру до зображення, роблячи персонажа більш виразним та вражаючим. Також шляхом ретельного вивчення можна виявити техніки, які використовуються художником для підсилення емоційного виразу та вираження індивідуальності персонажа, що додає глибини та комплексності образу.

В аналізі портретних зображень, розгляд різниць у побудові та формі різних частин тіла (руки, ноги, торс) виявляє важливі деталі їхньої індивідуальності та виразності [16].

Руки, як ключовий елемент в передачі жестів та емоцій персонажів, піддаються детальному аналізу їхньої анатомії, що визначає їхню важливість у відображенні внутрішнього стану особистості. На портретних зображеннях можуть бути предметом уваги для вивчення їхньої форми, розміру, позиції та жестів. Аналізується анатомія рук, включаючи форму пальців, згини та розтягнення, а також рухи та позиції, що можуть передавати різні емоційні стани або характери людей.

Ноги, в свою чергу, є важливим елементом для передачі емоційного та фізичного стану персонажа через дослідження їхньої рухливості та стилю. Аналіз ніг включає вивчення їхньої форми, розміру, позиції та м'язової структури. Досліджується стиль пози, рухомість та напрямок, які можуть вказувати на стан емоційного або фізичного комфорту персони [9].

Щодо торсу, його форма, структура м'язів та лінійний контур впливають на загальний вигляд та характер образу, визначаючи його виразність та характер. Вивчення торсу включає розгляд його форми, розміру, контуру та позиції. Досліджується структура м'язів, рухливість та грайливість ліній, які можуть впливати на загальний вигляд та характер персонажа [16].

В контексті дослідження способів використання структурних відмінностей для передачі характеру, стану або соціального статусу персонажа, важливо враховувати аспекти, що впливають на сприйняття та інтерпретацію образу таких як:

Текстурні особливості, такі як гладка або шорстка шкіра, стають ключовими елементами для відтворення стану або статусу персонажа, де гладка шкіра може свідчити про молодість або здоров'я, у той час як шорстка текстура вказує на старість або важке життя. Позиція та рух персонажа додають глибини інтерпретації, де статична, пряма постава може вказувати на впевненість або силу волі, тоді як поза зігнутою спиною може натякати на втомленість або піддавання [9].

Форма та розмір, як ключові параметри, відображаються через широкий спектр відтінків, що можуть надавати персонажу певний характер. Художники можуть використовувати різні розміри та форми для передачі певних атрибутів персонажа. Використання різних розмірів та форм плечей, наприклад, може передати силу або вразливість особистості [39].

Текстурні особливості, такі як гладка або шорстка шкіра, стають ключовими елементами для відтворення стану або статусу персонажа, де гладка шкіра може свідчити про молодість або здоров'я, у той час як шорстка текстура вказує на старість або важке життя.

Позиція та рух персонажа додають глибини інтерпретації, де статична, пряма постава може вказувати на впевненість або силу волі, тоді як поза зігнутою спиною може натякати на втому.

В дослідженні вираження емоційного стану та настрою персонажа через неспіврозмірності в обличчі та тілі, відбувається дослідження різноманітних аспектів, що впливають на сприйняття та інтерпретацію образу. Досліджуючи обличчя, дослідники звертають увагу на різноманітність розмірів, форм та рухів, які можуть передавати широкий спектр емоційних відтінків, від радості до смутку чи злості. Аналіз неспіврозмірностей у тілі допомагає розкрити емоційний стан персонажа через нерівномірність позицій або рухів, що може вказувати на напруженість, розгубленість або енергію його образу. Взаємодія обличчя та тіла розкриває емоційні вибухи та внутрішній конфлікт персонажа, додавши цікавості та реалізму його образу. Крім того, аналіз стилістичних виборів художнього руху або індивідуальних характеристик художника допомагає розуміти спосіб вираження неспіврозмірностей та їхній вплив на загальний вигляд та індивідуальний стиль картини. Враховуючи психологічний контекст, можна досліджувати, як психологічні стани, риси особистості чи соціокультурні аспекти відображаються через непропорційність, розширюючи розуміння виразності та індивідуальності образу [39].

У аналізі впливу культурних та історичних факторів на сприйняття та використання неспіврозмірностей у портретному живописі важливо ретельно розглядати різноманітність культурних та історичних контекстів. Культурні впливи можуть виявлятися через різницю в сприйнятті асиметрій та відхилень від ідеальних пропорцій. У деяких культурах певні асиметричності чи невідповідності можуть розглядатися як символічно значущі або навіть красиві, в той час як у інших культурах вони можуть сприйматися як дефекти. На кожний період історії мистецтва впливають історичні контексти, оскільки естетичні ідеали та тенденції можуть змінюватися з часом, відображаючи вплив мистецьких шкіл, релігійних чи філософських уявлень епохи. Наприклад, у ренесансному періоді ідеалом краси часто була гармонія та симетрія, в той час як у бароко надавалася перевага емоційному виразу та драматизму [35].

Античні мистецтва, такі як грецьке та римське, велика увага була приділена пропорціям та гармонії. Скульптори та художники створювали образи, які ідеалізували людську фігуру, дотримуючись чітких канонів ідеальних пропорцій.

У епохи, коли були популярні реалістичні та гіперреалістичні стилі, більша увага могла бути приділена деталізації та пропорціям. Художники намагалися максимально точно передати образ, враховуючи не тільки форму, а й розмір кожної частини тіла. Наприклад, в реалістичних портретах епохи Відродження велика увага приділялася досягненню гармонії й ідеальних пропорцій у зображенні людської фігури [10].

З іншого боку, у романтичному мистецтві більша увага приділена емоційним та експресивним аспектам. Художники цього періоду ставили перед собою завдання вираження внутрішнього світу персонажів та їхніх почуттів. Наприклад, у картині «Сон Христа під час бурі» Ежен Делакруа використовує неспіврозмірності та динамічні лінії, щоб передати драматизм сцени та виразити стихійну силу природи.

В часи коли переважали експресіоністичні або абстрактні напрямки, неспіврозмірності використовуватися як засіб виразності чи символіки. В експресіонізмі чи сюрреалізмі, неспіврозмірності формату живописного твору до зображення можуть використовуватися для підкреслення емоційного стану персонажа або вираження психологічних або соціальних конфліктів. Відхилення від ідеальних пропорцій створює враження дисгармонії або незвичайності, що сприяє створенню запам'ятовувального образу [17].

Різні культури мають свої унікальні підходи до мистецтва та сприйняття краси. Ідеали краси відрізняються залежно від культурного контексту. У грецькому мистецтві, наприклад, досконалі пропорції та симетрія вважалися вищими цінностями. У скульптурі і живописі античності велика увага приділялася розробці ідеально пропорційних тіл, що відображало ідеали гармонії та краси.

«Полювання на тигра» Єжена Делакруа - у цій картині Делакруа вдається до відтворення екзотичного та містичного атмосфери полювання на тигра. Використання неспіврозмірностей допомагає підкреслити велич та небезпеку тигра, як символу дикої природи, порівняно з мисливцем, який виступає як сміливе та мужнє створіння

«Благовіщення» Фра Анджеліко - у цій картині Фра Анджеліко вдається втілити релігійну подію з великою чутливістю та простотою, характерними для раннього Ренесансу. Неспіврозмірності використовуються для підкреслення дивовижного та надзвичайного характеру події, вони додають емоційну насиченість та виразність образу.

«Святий Георгій та дракон» Пітера Паула Рубенса - ця картина відображає бароковий стиль з його характерною експресивністю та динамічністю. Неспіврозмірності використовуються для підкреслення драматизму сцени, вони додають образам силу та виразність.

Під час дослідження аспекту неспіврозмірності у портретній мистецтві виявлено ряд ключових висновків, що відіграють важливу роль у сприйнятті індивідуальності та реалізму зображення. Один із основних аспектів аналізу полягає у визначенні правильності пропорцій між елементами обличчя моделі. Наприклад, невідповідність розмірів очей, носа або розташування відносно інших частин обличчя може суттєво впливати на відображення особистості та виразність портрету [9].

Крім того, важливим є і правильне розташування цих елементів на полотні чи папері. Наприклад, зіскоси в геометрії обличчя чи неправильно вибраний ракурс можуть створювати враження натягнутості або невірної пропорційності, що порушує загальний реалізм і естетичний вигляд твору.

Дослідження неспіврозмірності у портретному мистецтві підкреслює значення технічної майстерності та обізнаності художника з анатомією та пропорціями людського обличчя. Це не лише сприяє створенню більш точних та реалістичних зображень, але й дозволяє виразніше передавати індивідуальність та внутрішній світ зображуваних осіб [35].

У вивченні невідповідності масштабу зображення в портретному живописі розкривається важливість виявлення та аналізу асиметрії та різниць у пропорціях обличчя та тіла в картині. Дослідження цього аспекту візуального мистецтва спрямоване на розуміння його впливу на сприйняття глядача та емоційну силу твору [39].

Таким чином, ретельний аналіз і виявлення неспіврозмірності в портретній мистецтві є важливим кроком у покращенні технічних навичок та естетичного враження від художнього твору.

Розділ II.

МИСТЕЦЬКИЙ ШЛЯХ ДМИТРА ЖУДИНА ТА ЙОГО ТВОРЧИСТЬ

2.1 Становлення Дмитра Жудіна як живописця та його внесок у мистецтво

Дмитро Ананійович Жудін народився 23 жовтня (4 листопада) 1860 року в простій селянській родині на Житомирщині. Свій творчий шлях він розпочав, закінчивши навчання в Петербурзькій академії мистецтв. Період свого життя і творчості присвятив роботі у Бердичеві, де його художній талант й розкрився.

У 1892 році Дмитро Ананійович, разом із своєю дружиною Марією Антонівною, синами Володимиром і Миколою, а також донькою Ольгою, обрав місцем оселі Кам'янець-Подільський. Тут він не лише знаходив натхнення для своєї творчості, але й активно взявся за педагогічну діяльність.

Дмитро Жудін мав честь викладати малювання та креслення в Маріїнській жіночій гімназії, пізніше відомій як восьма школа. Також він виступав в ролі вчителя малювання, креслення та каліграфії в Кам'янець-Подільському міському училищі, яке сьогодні відоме як резиденція біскупа поруч із Петропавлівським кафедральним костелом [5].

У відношенні до розпису церков, до відзначення 50-річчя з дня зведення та освячення церкви святого Георгія на Польських фільварках у жовтні 1911 року, Дмитро Жудін взяв на себе виконання розписів вітваря та перед вітварної частини храму. Це стало подією, що відзначалася у звітах Георгіївсько-Серафимівського братства, як історичне полотно з українською орнаментациєю. Сам розпис Дмитра Жудіна вражав своєю глибиною, вражаючи глядача своєю художньою майстерністю та виразною українською символікою.

У першій половині 1980-х років, під час процесу реставрації церкви та її адаптації під планетарій, були виявлені оригінальні розписи, виконані Дмитром Жудіним. Зусиллями київських художників-реставраторів було досягнуто успішного відновлення цих унікальних творів мистецтва [7].

У 1913 році Дмитро Ананійович переїхав до Санкт-Петербурга, де був призначений на роботу в училище імені Царевича Алексія Єдиновіруючого братства. З 1 серпня 1913 року він почав викладати в цьому училищі. Навіть проживаючи у столиці Російської імперії, Дмитро Ананійович залишався членом Подільського церковного історико-археологічного товариства, як свідчать наявні дані на 1919 рік.

Наукову діяльність митець розпочав у середині 80-х років XIX століття як подільський художник-педагог. Протягом свого життя він значно розширив коло мистецьких інтересів, зокрема в галузях мистецтвознавства, графіки та живопису. Його загальний мистецький внесок, який до нас дійшов, є вражаючим за обсягом. Роботи з його різноманітних музейних та приватних колекцій ілюструють широкий спектр його творчості, віддавши належне академічним традиціям і відповідаючи прогресивним тенденціям його епохи, які виражалися у демократизмі та реалізмі його мистецтва. Ці аспекти стали ключовими напрямками його багаторічної педагогічної та творчої діяльності. Проте його творчість досі комплексно і неоднозначно вивчається через призму сучасної мистецької науки [8].

Молодий художник Жудін інтенсивно працював, формуючи свій стиль і техніку у написанні картин. Його живопис відзначався академічним реалізмом, який він вважав найкращим способом відтворювати реальне життя, природу, події та людей свого часу. Він послідовно впроваджував отримані знання та вміння у свою творчість, що було важливим етапом його кар'єри.

Дмитро Ананійович Жудін, був відомим талановитим художником і педагогом, який ставився до традиційного напрямку з особливою увагою. Жудін був першим у Поділлі, хто впровадив живопис на пленері, навчаючи

учнів малювати за природою. Він приділяв значний час вивченню анатомії людини, лінійної та повітряної перспективи. В основному він творив у техніці олійного живопису, зосереджуючись на портретах. У своїх творах він передавав атмосферу маленького старовинного міста Кам'янця-Подільського з його затишними вуличками і дворами, де час пливе повільно, відтворюючи емоції та почуття місцевого життя. Кожен його твір був наповнений глибоким змістом і реалістичною правдою, і ці цінності він передавав своїм учням.

Аналізуючи картини митця, можна побачити, як він зберігав національну ідентичність об'єктів мистецького втілення. Жудін чітко відтворював характеристики академічного живопису свого часу, використовуючи пленер для пейзажного фону і прагнення до оптичної ілюзії форм. Його творчий підхід поєднував впливи романтизму, академізму та реалізму [5].

У 1900-х роках Жудін активно створював графічні та живописні твори, які вражали своєю світло тонною палітрою та живими кольоровими гармоніями, створюючи нові, загальновідомі образи і передавали радісний настрій.

Творчість Дмитра Ананійовича Жудіна ґрунтувалася на реалістичному методі, що визначав особливості його образотворчої системи. Живописець майстерно поєднував деталізацію з загальною художньою ідеєю, втілюючи психологічні аспекти у розробці своїх зображень [8].

У мистецтві Дмитра Ананійовича зустрічаються дві техніки - лесування та пастозний живопис. Вивчивши його творчість, можна зазначити, що художник створював свої роботи, використовуючи техніку напівкорпусного та корпусного письма, і застосував широкі мазки різних напрямків для створення об'єму та фактури на своїх полотнах. Більшість його робіт були створені в портретному жанрі.

Дмитро Жудін — це яскравий приклад творчої особистості, яка зазнала значних трансформацій із становлення визначного митця. Його мистецький

шлях відзначається активним пошуком власного стилю та вираження унікальної естетики. Починаючи з перших експериментів у живописі, Жудін швидко здобув визнання своїми роботами, які відрізнялися емоційністю та майстерністю в обробці кольору та світла.

Великий внесок Жудіна у мистецтво полягає у його здатності транслювати внутрішній світ через візуальний образ. Його творчість не лише вражає естетично, але й стимулює глядачів до глибоких роздумів про сутність і красу. Він не боїться експериментувати з формою і технікою, що дозволяє йому постійно розширювати межі своєї творчості та виходити за рамки звичайних мистецьких конвенцій [7].

Таким чином, Дмитро Жудін не лише утвердив себе як визнаний митець, але й став важливою фігурою в сучасному мистецтві, внесок якого визнають як в національному, так і в міжнародному рівні. Його творча спадщина продовжує надихати і вражати нові покоління художників і шанувальників мистецтва.

2.2 Методика аналізу портретного жанру

Портретний жанр завжди привертав увагу як художників, так і глядачів своєю здатністю відтворювати не лише зовнішність людини, але й її внутрішній світ. Від стародавніх єгипетських мумій до сучасних фотографій на мобільних телефонах, портрети служать не тільки засобом зафіксувати зовнішню подобу особи, але і втілюють в собі історію, емоції та культурні цінності.

Аналіз портретного жанру є важливим аспектом розуміння мистецтва. Вивчення технік, композиційних прийомів та психологічних аспектів портретів допомагає не лише краще розуміти мистецьку роботу, а й розкривати глибші шари значення та інтенції художника [9].

Ідентифікація суб'єкта на портреті вимагає використання методів атрибуції та атрибутивного аналізу, які дозволяють точно визначити особу, зображену на полотні. Атрибуція - це процес встановлення авторства твору

мистецтва, у той час як атрибутивний аналіз допомагає ідентифікувати особу чи предмет на зображенні.

Починаючи з атрибуції, ми аналізуємо стиль, техніку та інші характеристики роботи, щоб визначити можливого автора портрету. Це включає оцінку мазків, кольорової палітри, використання світла та тіней, які можуть бути характерними для певного художника. Наприклад, характерні риси стилю Рембрандта можуть виявитися у його портретах за допомогою глибокого світла та тіней, а також густих мазків фарби.

Після цього досліджуємо біографічні дані особи, що зображена, а також історичний контекст. Це може включати період життя, деякі важливі події, які можуть вплинути на зовнішність особи, та діячів, які могли бути сучасниками художника. Наприклад, якщо портрет був створений у період Ренесансу, можна детально дослідити соціальний статус та модні тенденції епохи для встановлення ідентичності зображеної особи [35].

Аналіз стилю та техніки портрету вимагає використання термінів та понять стилістики мистецтва для систематичного розгляду художньої мови, що використовується в творі.

Почнемо з аналізу стилю, що описує загальний характер виконання портрету та його художній напрям. Наприклад, класицизм відомий своєю зосередженістю на гармонії, симетрії та ідеальній формі, тоді як романтизм виявляється у використанні емоційного виразу, драматичних композиціях та глибокому внутрішньому світі зображених осіб. Модернізм може виявлятися у відхиленні від традиційних стилів та експериментах із формою та кольором.

Потім аналізуємо технічні аспекти, які включають в себе методи та прийоми виконання. Наприклад, шарування фарб може бути грубим та видимим у випадку імпресіонізму або маскувати пензликами у випадку класичного реалізму. Робота з тонами може включати в себе глибокі тіні та відтінки для створення об'єму та просторового відчуття. Перспектива може бути використана для створення враження глибини та простору в зображенні, а також для акцентування уваги на певних елементах портрету. [50].

Комбінування аналізу стилю та техніки з дослідженням біографічних даних та історичного контексту дозволяє нам впевнено ідентифікувати особу на портреті та розуміти її значення в контексті мистецтва та історії.

Для детального аналізу емоційної експресії на портреті ми можемо використовувати терміни з психології емоцій та виразності.

Почнемо з виразу обличчя та жестів зображеної особи. Використовуючи терміни з психології емоцій, ми можемо аналізувати вирази обличчя, такі як міміка, вираз очей, форма та положення рота тощо. Дослідження емоційних виразів може включати такі поняття, як «здивування», «радість», «гнів» або «смуток». Аналіз жестів та поз може використовувати концепції просторового виразу емоцій та рухів тіла.

Звертаючись до психології, ми можемо використовувати концепції емоційного впливу на глядача. Наприклад, теорія емоційного контакту вказує на те, що глядачі можуть відчувати емоції, які вони спостерігають на картині, через співчуття або емпатію. Також можна розглядати естетичний ефект емоційного враження, коли вираз обличчя або жести зображеної особи викликають у глядача певний естетичний досвід [35].

Для більш детального аналізу композиції та композиційних прийомів у портретному жанрі ми можемо скористатися термінами та поняттями мистецької композиції, а також використати символізм та алегорію для розуміння складних аспектів портрету.

Почнемо з аналізу за допомогою композиції. Золотий переріз, наприклад, є пропорцією, яка вважається естетично приємною та гармонійною, і може бути використаний для розміщення ключових елементів портрету з урахуванням їх відношень один до одного та до всього полотна. Гармонія в композиції може виявлятися у взаємодії форм, кольорів та пропорцій, що створюють спокійний та збалансований вигляд портрету. Динаміка може бути досягнута через використання ліній, форм та простору для створення враження руху або динамічності в образі.

Далі важливо аналізувати символічні елементи у композиції портрету. Символізм та алегорія можуть виявитися у використанні певних об'єктів, кольорів або позицій зображеної особи, що надають додаткового значення та глибини образу. Використання конкретних кольорів може мати символічне значення, таке як червоний колір як символ енергії або пристрасті. Розташування особи у певному контексті або з певними предметами також може мати алегоричне значення, вказуючи на соціальний статус, історичний період або філософські концепції [39].

Для детального аналізу освітлення та колориту можна скористатися термінами з кольорової теорії та освітлення, щоб розкрити вплив цих аспектів на настрій та сприйняття портрету.

Почнемо з аналізу освітлення. Використання термінів з освітлення дозволяє нам дослідити, як світло падає на обличчя зображеної особи та як це впливає на створення образу. Наприклад, різкі тіні та контрасти можуть створювати драматичний ефект та підкреслювати виразність обличчя, тоді як м'яке освітлення може створювати більш ніжну та романтичну атмосферу. Використання прямого або розсіяного світла також може мати великий вплив на сприйняття образу.

Далі можемо аналізувати колорит портрету. Використання термінів з кольорової теорії дозволяє нам розібратися у виборі кольорів та їх впливі на емоційну атмосферу портрету. Наприклад, теплі кольори, такі як червоний або жовтий, можуть створювати враження тепла та затишку, тоді як холодні кольори, такі як синій або зелений, можуть викликати відчуття меланхолії або таємничості. Використання комбінацій кольорів також може створювати контрасти та гармонію, що впливає на загальне враження від портрету [37].

Контекстуальний аналіз портрету включає в себе ретельне дослідження історичного, культурного та соціального контексту, що оточував художника під час створення та рецепції його твору. Цей аналіз допомагає краще зрозуміти значення портрету та його вплив на суспільство.

Дослідження історичних подій, які відбувалися у час створення портрету, може розкрити політичні та соціальні фактори, які вплинули на творення та реценцію твору. Наприклад, портрети, створені у періоди війн або революцій, можуть відображати напруження або героїзацію певних осіб.

Культурний контекст включає в себе аналіз культурних традицій, цінностей та вірувань, що існували у час створення портрету. У різних культурах можуть бути різні стандарти краси або символіка, яка використовується у портретуванні [44].

Соціальний контекст відображає соціальний статус та позицію зображеної особи та художника. Аналізуючи соціальні аспекти, можна розкрити соціальні зв'язки, владу та ієрархію, що існували у той період.

Вплив політичних, соціальних та культурних факторів на створення та реценцію портрету може бути значним. Політичні обставини можуть вплинути на вибір зображених осіб та їхню інтерпретацію, соціальний контекст може визначити стиль та елементи виразності, а культурні фактори можуть диктувати певні конвенції та символіку.

Загальний контекстуальний аналіз допомагає нам краще зрозуміти не лише сам портрет, а й ширший контекст його створення та сприйняття у суспільстві.

Дослідження авторства портрету та його призначення використовуються методи атрибуції, що дозволяють ідентифікувати автора та розуміти його мету та стиль [24].

Методів атрибуції. Цей процес включає аналіз стилю, техніки та характерних особливостей роботи, щоб встановити можливого автора. Наприклад, характеристики пензля, використання кольору та світла, а також композиційні елементи можуть натякати на певного художника або художню школу. Для цього можуть бути використані зіставлення з іншими роботами художника чи експертні оцінки від спеціалістів у галузі [24].

Далі, для розуміння автора та його підходів до портретного жанру, проводиться детальний аналіз його біографії та творчого шляху. Дослідження

біографії допомагає встановити контекст у житті художника, включаючи освіту, впливи, подорожі, а також особисті та професійні відносини. Наприклад, знання про особистість, якість життя та суспільність художника можуть розкрити його мотивації та впливи на творчість.

Такий аналіз дозволяє нам краще розуміти автора, його стиль та внесок у портретний жанр. Він допомагає нам розкрити не лише технічні аспекти твору, а контекст його створення та значення в історії мистецтва.

Порівняльний аналіз портрету з іншими роботами в цьому ж жанрі або з творчістю інших художників дозволяє розкрити схожості та відмінності у стилі, техніці, композиції та емоційній експресії. Цей аналіз допомагає краще зрозуміти унікальність та особливості конкретного портрету та його місце в контексті мистецтва.

Почнемо з аналізу стилю. Порівняння портрету з іншими роботами дозволяє виявити характерні особливості стилю художника. Наприклад, якщо портрет відзначається реалістичними деталями та глибоким психологічним виразом, порівняння з іншими творами того ж автора чи подібних за стилем художників може підтвердити цю специфіку стилю [3].

Технічний аналіз включає в себе порівняння методів та прийомів виконання портретів. Наприклад, якщо один портрет відрізняється докладним виконанням деталей, а інший — широкими, енергійними мазками, це може вказувати на різницю у техніці та підходах художників.

Композиційний аналіз дозволяє розглянути розташування та взаємодію об'єктів у портреті. Порівняння з іншими роботами допомагає виявити типові елементи композиції та їхнє використання для досягнення певного ефекту або виразності [3].

Емоційний аналіз включає розгляд виразності та емоційного впливу портрету на глядача. Порівняння з іншими роботами може допомогти виявити спільні емоційні та психологічні теми або розкрити унікальний емоційний вираз кожного портрету.

Порівняльний аналіз допомагає краще розуміти та оцінювати портрет у контексті мистецтва та виявити його унікальність та внесок у розвиток жанру.

Для детального дослідження авторства портрету та його призначення використовуються методи атрибуції, що дозволяють ідентифікувати автора та розуміти його мету та стиль.

Почнемо з методів атрибуції. Цей процес включає аналіз стилю, техніки та характерних особливостей роботи, щоб встановити можливого автора. Наприклад, характеристики пензля, використання кольору та світла, а також композиційні елементи можуть натякати на певного художника або художню школу. Для цього можуть бути використані зіставлення з іншими роботами художника чи експертні оцінки від спеціалістів у галузі [30].

Далі, для розуміння автора та його підходів до портретного жанру, проводиться детальний аналіз його біографії та творчого шляху. Дослідження біографії допомагає встановити контекст у житті художника, включаючи освіту, впливи, подорожі, а також особисті та професійні відносини. Наприклад, знання про особистість, якість життя та суспільність художника можуть розкрити його мотивації та впливи на творчість.

Порівняльний аналіз портрету з іншими роботами в цьому ж жанрі або з творчістю інших художників дозволяє розкрити схожості та відмінності у стилі, техніці, композиції та емоційній експресії. Цей аналіз допомагає краще зрозуміти унікальність та особливості конкретного портрету та його місце в контексті мистецтва.

Порівняння портрету з іншими роботами дозволяє виявити характерні особливості стилю художника. Якщо портрет відзначається реалістичними деталями та глибоким психологічним виразом, порівняння з іншими творами того ж автора чи подібних за стилем художників може підтвердити цю специфіку стилю [35].

Технічний аналіз включає в себе порівняння методів та прийомів виконання портретів. Якщо один портрет відрізняється виконанням деталей,

а інший — широкими, енергійними мазками, це може вказувати на різницю у техніці та підходах художників.

Композиційний аналіз дозволяє розглянути розташування та взаємодію об'єктів у портреті. Порівняння з іншими роботами допомагає виявити типові елементи композиції та їхнє використання для досягнення певного ефекту або виразності [34].

Емоційний аналіз включає розгляд виразності та емоційного впливу портрету на глядача. Порівняння з іншими роботами може допомогти виявити спільні емоційні та психологічні теми або розкрити унікальний емоційний вираз кожного портрету.

Аналіз сприйняття портрету глядачем та його впливу на емоційний та інтелектуальний досвід може бути проведений за допомогою методів рецепційного аналізу, що дозволяють розглянути реакції глядачів та критиків на твір мистецтва.

Почнемо з рецепційного аналізу сприйняття портрету. Цей метод включає в себе вивчення того, як глядачі сприймають твір мистецтва, які емоції та думки він викликає в них. Застосовуються різноманітні підходи, включаючи анкетування глядачів, спостереження їхньої реакції під час перегляду портрету, інтерв'ю та аналіз літературних та візуальних джерел.

Дослідження реакцій глядачів та критиків дозволяє отримати додаткове розуміння впливу та значення портрету. Реакції глядачів можуть виявити широкий спектр емоційних та інтелектуальних відгуків, від захоплення та враження до роздумів та критичного аналізу. Критичні рецензії та аналізи можуть розкрити не лише індивідуальні враження, а й розгорнуті дискусії про художню цінність, технічність та тематику портрету [45].

Такий аналіз дозволяє нам краще розуміти вплив твору на глядачів та суспільство в цілому. Він допомагає виявити, які аспекти портрету найбільше вражають глядачів та чому.

Розглянемо техніку портретного мистецтва:

Олійні фарби дозволяють художнику створювати багаточарові та насичені кольори завдяки їхній в'язкій консистенції і високій пігментованості. Це дозволяє створити глибокі та насичені тони, що надають портрету реалістичності та виразності. Така можливість використовувати кольори в різноманітних шарах дає художнику безліч можливостей для створення багатогранних образів [9].

Крім того, олійні фарби дозволяють працювати з текстурою, що робить їх досконалим вибором для зображення різних поверхонь, таких як шкіра, тканина чи волосся. Художник може створювати різні текстурні ефекти, від гладкого до грубого, що додає відчуття реалізму та глибини до портрету.

Одна з основних переваг олійного малювання полягає в можливості коригувати деталі протягом тривалого часу. Оскільки олійні фарби мають довгий час висихання, художник може вносити зміни та покращувати деталі протягом кількох днів чи навіть тижнів після початкового нанесення фарби на полотно. Це дає більшу свободу та можливість експериментувати з образом, не стражуючись за швидкість висихання фарби.

Однією з головних особливостей акварельного малювання є його прозорість. Акварельні фарби зазвичай мають прозорий характер, що дозволяє підсвічувати верхні шари кольору, додаючи глибину та просторовість зображенню. Це робить акварель чудовим вибором для створення атмосферних та легких ефектів, зокрема для зображення натюрмортів, пейзажів та, звісно, портретів [39].

Важливою рисою акварельного малювання є його вимога до точності та швидкості в роботі. Оскільки акварель висихає дуже швидко, художник повинен бути дуже уважним та точним у своїй роботі. Відчуття часу та контроль над вологістю паперу грають важливу роль у досягненні бажаного ефекту та уникненні непередбачуваних наслідків.

Крім того, акварель дозволяє художникові створювати різні технічні ефекти, такі як мокре-на-сухе, мокре-на-мокре, сухе малювання та витягування кольору, які додають різноманітність та глибину до твору [45].

Розглянемо аспекти ракурсу та рамки у мистецтві портрету більш детально, враховуючи їх вплив на сприйняття та емоційну зарядженість твору.

Ракурс - це точка огляду або кут, під яким спостерігач сприймає зображення. Вибір рівня ока, вище або нижче, може значно вплинути на сприйняття та емоційний відгук на портрет

Перспектива знизу, коли модель дивиться зверху вниз, може створювати враження могутності або авторитету, тоді як перспектива зверху донизу може надати образу вразливості або підкреслити невпевненість. Рівень ока може також вплинути на створення інтимності чи дистанції між глядачем та зображеною особою. Рамка (розташування моделі на полотні) також важлива для створення гармонійної композиції.

Методика аналізу портретного жанру є необхідним інструментом для глибокого розуміння та оцінки творів, що зображують людські обличчя. Цей аналіз включає детальне дослідження різних аспектів, що формують мистецьку цінність і вираження в портреті [1].

Перш за все, розглянемо композицію портрету. Вона охоплює розташування зображення на полотні чи в просторі, вибір ракурсу та перспективи. Від цього залежить, як глядач сприймає обличчя та його відношення до фону. Наприклад, з використанням діагоналей можна створити динамічний образ, а з центральною композицією - акцентувати увагу на індивідуальності моделі.

Другий важливий аспект - техніка виконання. Використання кольору, світла, тіні та текстури дозволяє досягати багат шарового ефекту та глибини зображення. Наприклад, з використанням холодних або теплих кольорів можна створити певну атмосферу, яка відповідає настрою зображеної особи.

Пропорційність і реалістичність відтворення обличчя є ключовими для передачі індивідуальності моделі. Вірне відтворення анатомічних деталей допомагає створити правдивий образ людини, її особливостей і характеру.

Від цього залежить, наскільки вдало художник відтворив фізіономію та вираз обличчя [41].

Психологічна достовірність і емоційна виразність грають важливу роль у передачі внутрішнього світу зображуваних осіб. Вони дозволяють глядачеві відчутти емоційні стани, які відображені на портреті, і зрозуміти психологічні виміри зображуваної особи.

Нарешті, методика аналізу портретного жанру допомагає виявити емоційну і культурну значущість твору. Вона дозволяє розкрити, як художник вписує свій портрет у контекст свого часу, відтворюючи культурні та історичні впливи, які формують образ людини на полотні.

Такий комплексний підхід до аналізу дозволяє не лише оцінити технічні аспекти портретного мистецтва, але й глибше розуміти його естетичні, психологічні та культурні аспекти. Це робить методику аналізу портретного жанру важливим інструментом для критичного осмислення та апреаціяції мистецтва, яке відтворює індивідуальність через зображення людського обличчя.

2.3 Художнє дослідження та вирішення питань неспіврозмірності на основі картини Дмитра Жудіна «Портрет молодого чоловіка»

Художнє дослідження картини Дмитра Жудіна. Працював більше у портретному жанрі, стиль письма академічний реалізм. Та в живописі Дмитра Жудіна можна побачити й ноти імпресіонізму, беручи до уваги його техніку прописування світло-тіні.

На картині зображено чоловіка у капелюсі, який нахилив голову і, здається, задумався. Він одягнений у темний костюм, білу сорочку та краватку. Фон картини змальований невиразно, можливо, це внутрішній інтер'єр або тьмяне світло, що проникає крізь вікно.

Час створення картини 1914 рік. Цей час характеризується як період великих соціальних і політичних змін. У мистецтві це час переходу від

імпресіонізму до модернізму. Імпресіонізм ще мав значний вплив, хоча нові стилі вже набирали популярності.

Матеріали та техніка: техніка Алля-прима (від італ. *alla prima* – «за один прийом») – це техніка живопису, яка передбачає нанесення фарби на полотно без попереднього ґрунтування або підмалювання. У цій техніці художник працює швидко, прагнучи завершити картину за один сеанс або в декілька швидких підходів. Алля-прима дозволяє зберегти свіжість і безпосередність зображення, передаючи живий настрій і миттєві враження. Це дозволяє зберегти свіжість і безпосередність зображення.

Позиція фігури: Обличчя чоловіка і частина тіла до грудини. Такий формат фокусується на особистості, її виразі та деталях верхньої частини тіла.

Розташування на полотні: Вертикальна композиція 56 см на 36,5 см. Вертикальний формат найпоширеніший для портретного живопису, оскільки він найкраще підходить для зображення фігури людини. Підкреслює вертикальність і величність фігури, дозволяє зосередитися на обличчі та верхній частині тіла, ідеальний для формальних портретів і зображень в повний зріст.

Композиція картини досить проста та зосереджена на фігурі чоловіка. Художник обрав близький план, що дозволяє глядачеві зосередитися на обличчі та виразі чоловіка. Нахилена голова та спрямований вниз погляд додають елементу інтроспекції та замисленості.

Фон: Зображення фону в жовтих, блакитних та англійських коричневих тонах створює багат шаровий контекст і може відображати внутрішній стан персонажа або підкреслювати його фігуру.

Палітра картини переважно стримана, використано м'які відтінки коричневого, зеленого та синього. Фон менш яскравий, що дозволяє фігурі чоловіка виділятися на передньому плані. Художник добре передав гру світла й тіні, що додає картині об'ємності.

У живописі Дмитра Жудіна можна побачити імпресіоністичний стиль. Він один з перших відмовився від використання чорного кольору в живописі, що є характерним для імпресіоністів. Цей підхід дозволив йому створити відчуття природного освітлення та атмосфери, передаючи тіні через поєднання інших кольорів. У цій картині видно, як тіні та темні ділянки виконані у відтінках синього, коричневого та зеленого, що створює ефект легкості і прозорості. Це дозволяє зберегти яскравість і життєвість сцени, навіть при використанні темних тонів.

Чітко промальовані риси обличчя та деталі одягу свідчать про технічну майстерність художника. Текстура капелюха, тканина костюма та навіть незначні пошкодження полотна додають картині реалістичності та історичності. Наявність старіння полотна свідчить про те, що картина може бути створена доволі давно.

Освітлення на картині з верхнього правого кута, контраст між темнішим обличчям і світлішим фоном і одягом вказує на складну гру світла, яка підкреслює об'ємність обличчя і виразність портрета.

Одяг та аксесуари: Капелюх охристого кольору може вказувати на стиль епохи або соціальний статус. Зелений піджак і блакитна краватка створюють контраст і доповнюють кольорову палітру картини.

Вираз обличчя: Темніше обличчя, ближче до червоного, зі стриманим виразом. Стриманість в обличчі може передавати задумливість, серйозність або зосередженість, підкреслюючи характер або стан роздумів персонажа. Чоловік на картині має стриманий вираз обличчя. Його задумливий погляд і зосередженість на чомусь невидимому глядачеві створюють відчуття внутрішньої боротьби чи глибоких роздумів.

Зображений чоловік, ймовірно, переживає якийсь емоційний чи інтелектуальний процес. Це може бути портрет історичної або вигаданої особи. Стриманість виразу обличчя та загальна атмосфера картини передають відчуття меланхолії або серйозності.

Руки: В даному випадку руки не зображені, що зосереджує всю увагу на обличчі та верхній частині тіла.

Події пов'язані з роком створення 1914 року – початок Першої світової війни. Цей контекст міг вплинути на настрій картини, навіть якщо вона не має прямого зв'язку з подіями війни. Це час великої невизначеності і тривоги, що може відобразитися у виразі обличчя чоловіка.

Картина Дмитра Жудіна також може бути розглянута з точки зору символізму. Кожен елемент картини може мати приховане значення, що додає глибину розуміння твору.

Капелюх: капелюх, який носить чоловік, може символізувати його соціальний статус або професійну належність. Це може бути ознакою елегантності та високої культури. Капелюх також може символізувати захист, як фізичний, так і емоційний.

Нахилена голова та спрямований вниз погляд: Це може символізувати покору або роздуми. Чоловік може бути занурений у власні думки або переживання. Це може бути ознакою глибокої інтроспекції або відчуття провини.

Темний костюм може символізувати серйозність або траур. Це може бути ознакою того, що чоловік переживає складний емоційний період або важливу життєву подію.

Гра світла та тіні на картині може символізувати дуальність життя, світло та темряву, добрі і злі аспекти буття. Використання м'яких відтінків і відмова від чорного кольору може символізувати надію і легкість, навіть у важкі часи.

Фон: Невиразний фон може символізувати невизначеність або змінність життя. Це може бути ознакою того, що чоловік знаходиться на порозі змін або важливого рішення..

Картина Дмитра Жудіна є витонченим прикладом реалістичного академізму, що відзначається своєю емоційною глибиною та технічною майстерністю. Реалістичний стиль картини з нюансами імпресіонізму, з його

швидкими мазками і яскравими кольорами, створює відчуття моментальності і безпосередності. Чоловік у капелюсі виглядає серйозно, що може підкреслювати важливість моменту або стан роздумів. Стриманий вираз обличчя додає відчуття зосередженості. Загальний настрій картини може бути інтерпретований як роздуми про складний період часу або особисті переживання.

Закінчивши художній аналіз картини, розберемо проблему неспіврозмірності у портреті. У цьому випадку ми бачимо вертикальний формат, який зазвичай використовується для портретів. Однак існує відчуття, що зображення не відповідає оптимальним пропорціям, що може створювати певну неспіврозмірність.

На картині зображено чоловіка у капелюсі, але верхня частина голови і сам капелюх виглядають надто великими щодо обличчя і верхньої частини тулуба. Це може створювати відчуття дисбалансу і негармонійності. Порівняно з реалістичними портретами, де пропорції обличчя ретельно дотримуються, тут ми бачимо певні відхилення, що можуть бути як навмисним стилістичним прийомом, так і технічною помилкою.

Виділимо декілька основних проблем:

Картина має досить обмежений простір навколо голови чоловіка. Верхня частина капелюха практично торкається краю полотна, що створює враження тісноти і обмеженості. Зазвичай у портретах залишають трохи простору навколо голови, щоб створити відчуття простору і збалансованості композиції. У даному випадку відсутність такого простору може посилювати відчуття неспіврозмірності.

Наявність значного об'єму в верхній частині композиції через капелюх створює візуальний дисбаланс. Глядач підсвідомо очікує більш рівномірного розподілу об'єму по всій площині картини. Коли цього не відбувається, виникає відчуття неспіврозмірності і композиційної нестабільності. Це може відволікати увагу від обличчя і виразу персонажа, переміщуючи акцент на капелюх і верхню частину полотна.

Проблема неспіврозмірності зображення до розміру картини є комплексним питанням, яке включає вибір формату полотна, пропорції зображених об'єктів, наявність простору навколо голови та технічні аспекти. У даній картині вертикальний формат, великий капелюх та обмежений простір навколо голови створюють відчуття дисбалансу і неспіврозмірності. Це може бути як свідомим художнім рішенням для створення певного ефекту, так і результатом ненавмисної художньої помилки.

Перейдемо до вирішення питань неспіврозмірності зображення до полотна.

Використання більшого формату полотна дозволить створити більше простору навколо голови персонажа. Це допоможе зменшити відчуття обмеженості та створити більш гармонійний баланс між головним об'єктом і фоном. Залишити більше простору над головою і з боків, забезпечуючи, щоб голова і капелюх мали достатньо місця для "дихання".

Зменшення розміру капелюха або збільшення голови і верхньої частини тулуба допоможе зробити зображення більш реалістичним і пропорційним. Розглянути можливість збільшення розмірів голови і плечей, щоб відповідати реалістичним пропорціям людського тіла.

Додати в фон елементи, які підкреслять розміри головного об'єкта і створять контекст для нього. Використовувати кольорові переходи і деталі для створення глибини та перспективи.

Використання стилістичних методів, таких як експресивні мазки, зміна колірної гамми або акцентування певних частин картини, може допомогти відволікти увагу від непропорційних елементів і створити гармонію на рівні загального сприйняття картини. Використовувати кольорові акценти, щоб привернути увагу до важливих частин картини і відволікти від непропорційних елементів.

Ця картина є прикладом майстерного використання світла та тіні, а також здатності художника передати внутрішній стан персонажа через мінімалістичну композицію та стриману палітру кольорів. Вона викликає

емоційний відгук і змушує замислитися над тим, що ж саме могло спричинити такі глибокі роздуми у зображеного чоловіка.

Для вирішення проблеми неспіврозмірності масштабу в цій картині можна використовувати кілька підходів. Збільшення формату полотна дозволить створити більше простору навколо головного об'єкта, корекція пропорцій зробить зображення більш реалістичним, додавання фону створить контекст і збалансовану композицію, а стилістичні методи допоможуть відволікти увагу. Кожен з цих підходів може бути ефективним, і їх можна комбінувати для досягнення найкращого результату.

Висновки

Дана дипломна робота складається з теоретичної та практичної частини. Згідно з метою даного дослідження та поставленими завданнями дипломного проєкту було досліджено систематичний аналіз творчості видатного українського художника Дмитра Жудіна, зокрема, зосереджуючись на його манері застосування неспіврозмірності портретів людей до формату полотен.

Аналіз проведено з огляду на висвітленні художнього процесу, та розкритті впливу вибору формату та пропорцій у творах митця на сучасну художню теорію та практику.

В результаті проведеної роботи у першому підрозділі було проаналізовано вплив неспіврозмірності полотен на загальне сприйняття художніх творів. Визначено, що нестандартні розміри можуть бути ефективним засобом виразності, здатним привертати увагу, підкреслювати важливі деталі і створювати емоційні відгуки у глядачів.

Проведений аналіз охопив дослідження численних випадків, коли художники свідомо відхилялися від традиційних форматів, щоб досягти певних візуальних і концептуальних ефектів. Неспіврозмірність може проявлятися у використанні надзвичайно великих або маленьких полотен, нетипових пропорцій або незвичних форм.

Такі випадки демонструють, як нестандартні розміри полотен можуть підкреслювати центральні теми твору, викликати сильні емоційні реакції у глядача та вносити інноваційні ідеї в мистецький дискурс. У багатьох випадках, неспіврозмірність полотен стає важливим елементом художнього експерименту, що розширює межі традиційного живопису і пропонує нові способи взаємодії з мистецтвом.

Було проаналізовано, як неспіврозмірність може підкреслювати важливі елементи композиції, акцентувати увагу на деталях або створювати контрасти, що підсилюють концептуальні ідеї художника.

Крім того, розглянуто приклади з історії мистецтва, де нестандартні формати використовувалися для створення специфічних візуальних ефектів та емоційних реакцій. Художники різних епох і стилів використовували неспіврозмірність для вираження своїх унікальних бачень та ідей, що дозволило їм створювати новаторські й захоплюючі твори.

Аналіз ключових етапів розвитку неспіврозмірності полотен у мистецтві показує, що цей аспект є важливим інструментом художнього вираження. Використання неспіврозмірних полотен дозволяє художникам виходити за межі традиційних уявлень про формат і розмір, створюючи нові візуальні та концептуальні можливості. Кожен етап розвитку мистецтва, спираючись на аналіз творів, задум авторів, техніку виконання і персональний підхід, демонструє різні способи використання неспіврозмірності для досягнення унікальних художніх цілей.

Таким чином, дослідження підкреслило важливість розуміння та аналізу неспіврозмірності полотен як одного з ключових аспектів художнього самовираження та експерименту.

У другому підрозділі було виявлено проблеми з композиційним рішенням, які виникають при використанні неспіврозмірних полотен, і проаналізовано, як ці проблеми можуть впливати на загальне сприйняття художнього твору. Досліджено та проаналізовано різноманітні композиційні прийоми, які використовуються для досягнення максимальної ефективності в передачі зображення. Дослідження показало, що правильне використання композиційних елементів, таких як баланс, ритм, пропорції та лінії ведення погляду, сприяє зрозумінню та залученню аудиторії. Однак було виявлено деякі систематичні помилки у їх використанні, зокрема несуттєвість елементів, недостатня варіативність у розташуванні об'єктів чи недооцінка взаємодії між ними.

У третьому підрозділі аналізується, як художник використовує пропорції та розміри частин обличчя чи тіла для створення емоційного або експресивного ефекту. Це може включати перебільшення або зменшення

деяких частин обличчя чи тіла для підсилення враження або психологічної виразності портрету.

Важливо розглядати, як невідповідність зображення до полотна можуть використовуватися для передачі психологічного стану персонажа чи самого художника.

В результаті роботи у першому розділі дипломної роботи було проведено аналіз технічних аспектів неспіврозмірності на основі зображень. Досліджено, як художники використовують нестандартні пропорції для досягнення певних художніх ефектів. Виявлено, що неспіврозмірності можуть бути свідомими стилістичними прийомами, спрямованими на підсилення емоційного заряду чи виразності образу. Також підкреслено важливість вивчення контекстуальних і психологічних аспектів використання неспіврозмірностей у живописі, що сприяє більш глибокому розумінню художньої інтенції та впливу на сприйняття глядачів.

В ході роботи над першим підрозділом другого розділу розглянуто біографію та життєвий шлях Дмитра Жудіна, його творчість та загальну інформацію про його життя. Дмитро Жудін, український художник, який приніс значний внесок у живописне мистецтво, народився і зростав у період великих культурних та історичних змін. Вивчення його ранніх робіт показує, як він розвивав свій унікальний стиль, поєднуючи традиційні українські мотиви з сучасними художніми течіями.

В результаті роботи над другим підрозділом "Методика аналізу портретного жанру" було детально розглянуто основні підходи та інструменти, які використовуються для аналізу портретних зображень. Проведений аналіз включав вивчення композиційних рішень, пропорційних співвідношень, використання кольору та світла, а також виразних засобів, що застосовуються художниками для передачі емоцій та характеру зображуваних осіб.

Було встановлено, що ефективний аналіз портретного жанру потребує комплексного підходу, який включає як технічні аспекти (анатомічна

точність, техніка виконання), так і художньо-естетичні елементи (стиль, символізм, емоційний вплив). Особлива увага приділялася інтерпретації психологічних характеристик персонажів та культурних контекстів, в яких створювалися портрети.

У результаті роботи над третім підрозділом другого розділу було проаналізовано та досліджено картину Дмитра Жудіна «Портрет молодого чоловіка». Детально проаналізовано питання неспіврозмірності та їхнє художнє вирішення. Вивчення цього твору показало, як Жудін свідомо використовує неспіврозмірності для створення глибокого емоційного та психологічного ефекту. Аспекти, що стосуються пропорцій обличчя та тіла молодого чоловіка, свідчать про нестандартний підхід художника до передачі індивідуальних характеристик та внутрішнього світу персонажа.

Дослідження показало, що такі художні прийоми не лише підкреслюють індивідуальність чоловіка, але й відображають особистий стиль художника, який поєднує традиції українського живопису з сучасними течіями. Аналіз картини підтвердив, що неспіврозмірності можуть бути ефективним засобом для передачі складних емоційних і психологічних характеристик, а також для створення виразного художнього образу.

В результаті роботи над другим розділом було всебічно розглянуто життєвий та творчий шлях Дмитра Жудіна, підкреслено особливості його творчості та внесок у живописне мистецтво. Особлива увага була приділена методам аналізу портретного жанру, включаючи технічні, стилістичні та психологічні аспекти. Було досліджено, як портрети можуть впливати на глядача, викликаючи певні емоційні та психологічні реакції.

Важливою частиною розділу стало детальне дослідження картини Дмитра Жудіна "Портрет молодого чоловіка". Проведений аналіз виявив унікальні особливості роботи, зокрема питання неспіврозмірності зображення, їх вплив на сприйняття твору та можливості художнього вирішення цих питань. Жудін використовує неспіврозмірності як художній

прийом, який підсилює емоційний та психологічний ефект картини, створюючи глибокий і виразний образ.

Таким чином, другий розділ надає комплексний огляд творчості Дмитра Жудіна, його методів та підходів до створення портретів, а також розкриває значення та роль неспіврозмірностей у його роботах. Це дослідження сприяє більш глибокому розумінню мистецької спадщини Жудіна та його внеску у розвиток сучасного українського живопису.

Відповідний аналіз допоміг у виконанні реставрації твору Жудіна (Дод. А., рис.а2)

Список використаних джерел та літератури

1. Бренюк А. Г. Основи аналізу творів живопису для студентів художніх спеціальностей. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. № 34. С. 188–200.
2. КАТЕРИНА БІЛОКУР: мистецька заповідь : Книга. Київ : РОДОВІД, 2010. 200 с.
3. Корж-Радько Л. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОРТРЕТНОГО ЖИВОПISУ В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. *Дизайн освіта в Україні: перспективи розвитку*. 2013. № 3. С. 130–134.
4. Раєвський С. Є. Новознайдений твір Тараса Шевченка : Книга. 2-ге вид. Київ : Мистецтво, 1958.
5. Урсу Н., Гуцул І. Митці Кам'янця-Подільського : архітектори, мистецтвознавці, художники : Книга. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин, 2016. 240 с.
6. УРСУ Н. О., ГУЦУЛ І. Теоретичні основи композиції. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018.
7. Шульц Н. А. Життєвий і творчий шлях подільського художника Дмитра Жудіна. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2012. С. 105–107.
8. Шульц Н. Мистецтво реалізму творчості Дмитра Жудіна. Збірник Наукових Праць Молодих Вчених Кам'янця-Подільського Національного Університету імені Івана Огієнка. 2018. Вип. 9. С. 72–73.
9. Аналіз творів образотворчого мистецтва. URL: <http://arshistorian.blogspot.com/2019/03/blog-post.html> (дата звернення: 14.12.2023).

10. Античне мистецтво. URL: https://uk.everybodywiki.com/Античне_мистецтво#Живопис (дата звернення: 29.09.2023).
11. Античне мистецтво. URL: https://vue.gov.ua/Античне_мистецтво (дата звернення: 29.09.2023).
12. Василь Касіян - 13 творів - естамп. URL: <https://www.wikiart.org/uk/kasiyan-vasil-illich> (дата звернення: 04.12.2023).
13. Вид Тифлісу – Іван Айвазовський. URL: <https://jyvopys.com/vid-tiflisu-ivan-ajvazovskij/> (дата звернення: 22.11.2023).
14. Вуличний художник зі світовим ім'ям: хто такий Бенксі. URL: <https://suspilne.media/culture/319748-vulicnij-hudoznik-zi-svitovim-imam-hto-takij-benksi/> (дата звернення: 04.11.2023).
15. Дивовижні світи Рене Магрітта. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/divovizhni-sviti-rene-magritta/> (дата звернення: 21.05.2024).
16. Дослідження твору мистецтва. URL: https://artes-almanac.com/opys_analiz_interpretacija/ (дата звернення: 22.01.2024).
17. Експресіонізм. URL: <https://www.wikiwand.com/uk/Експресіонізм> (дата звернення: 22.05.2024).
18. Живопис епохи Відродження. URL: http://myart1704.blogspot.com/p/blog-page_29.html (дата звернення: 11.10.2023).
19. Пабло Пікассо : живопис, що шокував світ - Науково-технічна бібліотека НТУ "Дніпровська політехніка". URL: <https://lib.nmu.org.ua/pablo-pikasso-zhyvopys-shho-shokuvav-svit/> (дата звернення: 16.10.2023).
20. Жорж Брак. URL: <https://artlibraryblog.wordpress.com/2022/02/15/жорж-брак/> (дата звернення: 11.10.2023).

21. Картина Едварда Мунка "Крик".
URL: <https://karpaty.shop/kartyny/topovi-kartyny-svitu/kartyna-edvarda-munka-kryk> (дата звернення: 11.10.2023).
22. Кубізм. URL: <https://esu.com.ua/article-529> (дата звернення: 11.10.2023).
23. Людина-епоха: життя та творчість великого Пікассо.
URL: <https://kyiv.gallery/statii/liudyna-epokha-zhyttia-ta-tvorchist-velykoho-pikasso> (дата звернення: 11.10.2023).
24. Опис картин. URL: <https://personalnij.webnode.com.ua/opis-kartin/> (дата звернення: 20.10.2023).
25. Поль Дельво. URL: <https://www.wikiart.org/uk/pol-delvo> (дата звернення: 11.10.2023).
26. Сальвадор Далі: геніальна особистість і бізнес-проект.
URL: <https://investory.news/salvador-dali-genialna-osobistist-i-biznes-proyekt/> (дата звернення: 11.10.2023).
27. Художники за напрямом: експресіонізм.
URL: <https://www.wikiart.org/uk/artists-by-art-movement/ekspresionizm#!#resultType:masonry> (дата звернення: 12.10.2023).
28. Що таке пропорції – і коли їх можна порушувати.
URL: <https://skvot.io/uk/blog/what-is-a-proportion-and-how-to-break-its-rules> (дата звернення: 15.11.2023).
29. Яйої Кусама: 5 фактів з життя великої художниці.
URL: <https://vogue.ua/article/culture/art/yayoji-kusama-5-faktiv-z-zhittya-velikoji-hudozhnici-51052.html> (дата звернення: 11.10.2023).
30. Як зробити короткий опис картини. URL: https://room.home.cx.ua/yak-zrobiti-korotkiy-opis-kartini/#google_vignette (дата звернення: 17.12.2023).
31. 5 картин Катерини Білокур, 'що захоплюють світ'.
URL: <https://uamodna.com/articles/5-kartyn-kateryny-bilokur/> (дата звернення: 12.10.2023).

32. A Comprehensive Guide To Composition For Artists.
URL: <https://drawpaintacademy.com/understanding-composition-for-artists/>
(date of access: 17.12.2023).
33. Bell K. Stanley Spencer. Phaidon Press, 2000. 406 p.
34. Composition in Art: The Secret Sauce to Captivating Artwork.
URL: <https://www.21-draw.com/composition-in-art/> (date of access: 18.12.2023).
35. Describing Art: Writing a Formal Analysis.
URL: <https://www.agnesscott.edu/center-for-writing-and-speaking/handouts/describing-art.html> (date of access: 19.01.2024).
36. *GALLERY 101*. URL: <https://gallery101.com.ua/dada/> (дата звернення: 21.01.2024).
37. Genre in the Visual Arts: Portraits, Pears, and Perfect Landscapes.
URL: <https://edsitement.neh.gov/lesson-plans/genre-visual-arts-portraits-pears-and-perfect-landscapes> (date of access: 21.01.2024).
38. Hauser K. Stanley Spencer. Princeton University Press, 2001. 80 p.
39. How to analyse a portrait. URL: <https://www.npg.org.uk/schools-hub/how-to-analyse-a-portrait> (date of access: 22.01.2024).
40. Modern ways of solving the latest problems in science. 2022. № 37. С. 52–56.
41. Owen P. D. Painting | History, Artists, Elements, Techniques, Types.
URL: <https://www.britannica.com/art/painting> (date of access: 22.01.2024).
42. Paquet M. Thought Rendered Visible. Rene Magritte. Cologne, Germany : Taschen, 2012. 96 p.
43. Principles of Composition in Art.
URL: <https://paintinglessonswithmarla.com/122-8-principles-of-composition-in-art/> (date of access: 17.12.2023).
44. Sarah T. Portrait of a Methodology: Portraiture as Critical Arts-Based Research. URL: <https://scholarlypublishingcollective.org/uip/var/article->

- [abstract/46/2/100/202578/Portrait-of-a-Methodology-Portraiture-as-Critical?redirectedFrom=fulltext](https://www.smarthistory.org/abstract/46/2/100/202578/Portrait-of-a-Methodology-Portraiture-as-Critical?redirectedFrom=fulltext) (date of access: 18.12.2023).
45. Smarthistory – Introduction to art historical analysis.
URL: <https://smarthistory.org/introduction-to-art-historical-analysis/> (date of access: 17.12.2023).
46. Spencer Stanley. URL: <https://artuk.org/discover/artists/spencer-stanley-18911959> (date of access: 23.12.2023).
47. Stanley Spencer paintings, bio, ideas.
URL: <https://www.theartstory.org/artist/spencer-stanley/> (date of access: 23.12.2023).
48. The Elements of Composition in Art. URL: <https://marion.scot/the-elements-of-composition-in-art/> (date of access: 18.11.2023).
49. Trois Femmes (Three Women) - framed prints.
URL: <https://www.tallengestore.com/products/trois-femmes-three-women-art-by-fernand-leger-framed-prints> (date of access: 17.11.2023).
50. West S. Portraiture. Oxford University Press, 2004.
51. Wittkower R. The Changing Concept of Proportion. *The Visual Arts Today*. 1960. No. 89. P. 199–215.